

УДК 338.33

Борейко В. І.

Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У статті досліджено динаміку розвитку будівельної галузі країни в останнє десятиліття, встановлено її вплив на функціонування національної економіки в цілому, проведено оцінку перспектив будівельної галузі в найближчі роки та запропоновано шляхи для стимулювання динамічного розвитку будівництва в країні в майбутньому.

Ключові слова: будівництво, будівельна галузь, національна економіка, економічні стимули, перспективи розвитку.

Постановка проблеми. Стабільність розвитку національної економіки в значній мірі визначається функціонуванням будівельної галузі. Хоча безпосередньо в будівництві працює близько 5% працездатного населення країни, зазначена галузь створює попит на продукцію металургів, лісового господарства, машинобудівного і паливно-енергетичного комплексу, переробної промисловості, енергетики та інших видів виробництв. Тому, якщо в країні будуються житлові квартали, соціальні, інфраструктурні та промислові об'єкти, то це дозволяє створювати тисячі робочих місць у всіх галузях національної економіки, і навпаки – рецесія в будівництві спричиняє падіння обсягів виробництва у інших сферах діяльності національного господарства країни.

Виходячи із зазначеного, для забезпечення швидкого подолання нинішніх стагнаційних процесів у національній економіці важливо інтенсифікувати діяльність будівельного комплексу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість впливу діяльності будівельної галузі на успішність функціонування національної економіки в цілому привернула до себе увагу багатьох відомих науковців, серед яких слід виділити роботи А. Бондаренка, В. Гейця, А. Гриценка, В. Кузьменка, Р. Косодія, С. Кульпінського, І. Луніної, Ю. Макогона, Є. Мішеніна, А. Чухна та ін.

Так, на думку В. Гейця, на початковій стадії, щойно у 2008 році окреслилися ознаки кризи, потрібно було йти на зниження цін у будівництві, орієнтуватися на рівень рентабельності 10-15% і направити потік накопичених грошей у цей комплекс, адже в умовах зниження виробництва і попиту та загрози банкрутства компаній, вигідніше (за законами мікроекономіки) продати об'єкти із збитками, величина яких буде меншою, ніж у випадку, коли компанія збанкрутує і знецінені активи стануть, як завжди це було, продаватися значно дешевше, ніж до кризового рівня [1, с. 19].

Проте, українські урядовці не прислухалися до думки вченого, тому сьогодні будівельна галузь країни знаходиться в стадії рецесії, що здійснює негативний вплив на розвиток всієї економіки, це й визначило актуальність нашого дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї статті є дослідження динаміки розвитку будівельної галузі України в останнє десятиліття, встановлення її впливу на функціонування національної економіки в цілому, оцінка перспективи та шляхів стимулювання динамічного розвитку будівництва в країні.

Виклад основного матеріалу. Для успішного функціонування національного господарства важливо створити умови для повноцінної діяльності всіх галузей, створення нових робочих місць,

залучення інвестицій, впровадження інновацій, збільшення експорту продукції та підвищення рівня життя населення. Тому необхідно визначити ті ключові галузі, інвестиції в які дозволять створити додаткові робочі місця не тільки в них, а й в суміжних виробництвах.

На думку багатьох відомих вчених, до таких галузей належить будівництво. Так, український економіст В. Геєць, досліджуючи ефективність використання Україною в 2005-2007 роках зовнішніх запозичень, відмічає, що: «Частина позик також використовувалася для кредитування будівництва житла, що в цілому мало позитивне значення в структурному відношенні, дозволяючи нарощувати виробництво будівельних матеріалів ...» [2, с. 68].

Його російський колега В. Г. Мартіросов, аналізуючи ефективність антикризової політики Росії робить висновок, що: «І як не пробувала держава коректувати програму, під час кризи отримали великі труднощі із будівельною індустрією і пов'язаним з нею виробництвом, і складності з безробітними позичальниками» [3, с. 19].

Отже, на думку зазначених вчених, розвиток будівельної галузі безпосередньо впливає на розвиток національної економіки в цілому. В свою чергу, здатність будівельників нарощувати обсяги будівництва напряму залежить від купівельної спроможності суб'єктів господарювання та населення.

В передкризовий період у 2006 та 2007 роках індекси зростання обсягів виконаних будівельних робіт в Україні порівняно з попередніми роками становили, відповідно, 9,9 та 15,6% та випереджали індекси зростання виробництва валового внутрішнього продукту (ВВП) (7,3 та 7,9%) і промислової продукції (6,2 та 7,6%). В свою чергу, індекси зростання реальної заробітної плати у ці роки (18,3 та 12,5%) випереджали індекси виконання будівельних робіт (табл. 1).

Таким чином, можна зробити висновок, що у 2006-2007 роках випереджаюче зростання доходів населення забезпечувало зростання обсягів виконаних будівельних робіт і, відповідно, ВВП та виробництва промислової продукції.

Проте, протягом 2005-2009 років зростання реальної заробітної плати в Україні постійно знижувалося. Якщо в 2005 році індекс заробітної плати населення до попереднього року складав 120,3%, то в 2009 році – 90,8%. В результаті це разом з іншими негативними факторами спричинилося до зниження в 2009 році індексу виконаних будівельних до 51,8%, а це в свою чергу зумовило падіння ВВП на 14,8% та промислової продукції на 21,8%.

Протягом 2010-2012 років реальна заробітна плата в Україні зростала в середньому на 11%, од-

Таблиця 1*

Індекси виробництва ВВП, промислової продукції, будівельних робіт та реальної заробітної плати населення, % до попереднього року

Індекси виробництва	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ВВП	102,7	107,3	107,9	102,3	85,2	104,1	105,2	100,2
Промислової продукції	103,1	106,2	107,6	94,8	78,1	111,2	107,6	98,2
Будівельних робіт	93,4	109,9	115,6	84,2	51,8	94,6	111,0	86,0
Реальної заробітної плати	120,3	118,3	112,5	106,3	90,8	110,2	108,7	114,4

* Складено за даними [4].

Таблиця 2*

Рентабельність операційної діяльності за видами економічної діяльності, %

Види економічної діяльності	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Усього, в т.ч.:	7,0	6,6	6,8	3,9	3,3	4,0	5,9	5,0
– сільське господарство, мисливство, лісове господарство	12,7	10,0	19,0	12,4	14,7	22,9	23,2	21,4
– промисловість	5,5	5,8	5,8	5,0	1,8	3,5	4,7	3,3
– будівництво	2,2	3,1	2,6	- 1,8	- 0,9	- 1,5	0,2	- 0,7
– торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	14,8	12,7	13,1	- 1,3	4,5	9,8	15,0	12,3
– діяльність готелів та ресторанів	4,2	1,1	1,3	- 6,2	- 3,3	- 1,8	- 0,1	- 1,3
– діяльність транспорту та зв'язку	11,7	9,9	9,8	6,9	8,5	5,6	6,1	5,4
– фінансова діяльність	17,5	7,5	6,8	5,5	1,5	- 2,9	3,9	3,5
– операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	0,3	2,9	3,7	4,3	5,1	0,3	- 3,6	3,8
– надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	0,8	1,2	2,6	- 6,6	- 13,7	- 14,8	- 14,0	- 16,0

* Складено за даними [4].

нак цього виявилось недостатньо для відновлення стабільної роботи будівельної галузі. Тому вже в 2012 році в Україні знову було зафіксовано падіння виробництва промислової продукції на 1,8%.

Отже, проведений аналіз на практиці підтверджує висновок про те, що для забезпечення динамічного розвитку національної економіки необхідно створити умови для стабільної роботи будівельної галузі. Однак стабільна робота останньої, в свою чергу, залежить від купівельної спроможності суб'єктів господарювання та населення.

Власне, такий висновок повністю відповідає положенням кейнсіанської теорії. Так, Дж. М. Кейнс для забезпечення зростання ефективного попиту як визначального фактору росту національного доходу запропонував збільшувати за допомогою будівництва фінансованих державою об'єктів і громадських робіт зайнятість населення та не допускати значного безробіття [5, с. 90].

В Україні зазначені пропозиції набувають особливої актуальності, оскільки в останні п'ять років падіння купівельної спроможності населення супроводжується зниженням рівня прибутковості вітчизняних підприємств та неможливістю ними через високі відсоткові ставки отримати кредитні ресурси. З 2009 року рентабельність операційної діяльності в Україні, за винятком 2011 року, не перевищувала 5%. При цьому найбільш збитковими і низькорентабельними є комунальне господарство, готельна діяльність, операції з нерухомим майном. Тільки в аграріїв цей показник перевищував 20%, а в торгівлі – 10%. Нагомість в будівництві у 2008-2012 роках рентабельність була збитковою (табл. 2).

При цьому протягом 2008-2012 років 35-40% вітчизняних підприємств були збитковими [4].

Водночас отримати кредитні ресурси для забезпечення своєї повноцінної діяльності вони практично не могли, оскільки відсоткова ставка за такими кредитами, як правило, перевищувала 25%.

Отже, сьогодні стабільних передумов для забезпечення ефективного функціонування будівельної галузі в Україні не існує, що обмежує можливості для розвитку суміжних галузей, які отримують замовлення від будівельників.

Таким чином, однією із причин глибокої економічної кризи у 2009 році в будівельному комплексі і, відповідно, в Україні в цілому, а також нинішньої стагнації, яка триває з 2010 року, стало нестворення державою сприятливих умов для залучення інвестиційних ресурсів в будівельну галузь. Стабільна діяльність будівельного комплексу, зростання обсягів введених в експлуатацію житлових будівель, соціального сектору і промислових та інфраструктурних об'єктів засвідчує про успішний соціально-економічний розвиток країни, тому за зміною цих показників можна дослідити ефективність розвитку економіки в цілому і зробити прогнози на майбутнє.

При цьому слід враховувати, що у будівельників на відміну від промислового комплексу наявні обмежені оборотні засоби, а самі роботи дуже трудомісткі, тому комплекс першим відчуває на собі відтік фінансових ресурсів, спричинений зменшенням зовнішніх і внутрішніх інвестицій, кредитів та депозитних вкладів населення. В свою чергу падіння обсягів виробництва будівельної продукції зменшує попит на товари та послуги суміжних виробництв, які забезпечують діяльність будівельників: будівельних матеріалів, місцевої та деревообробної промисловості, машинобудування, загального і спеціального автомобілебуду-

вання, металургії, хімічної галузі, видобувного та нафтопереробного сектору, енергетики, транспортування. Зазначені фактори, посилені відтоком іноземних інвестицій з національної економіки, зменшенням доходів і панічним вилученням населенням депозитів, поширюють кризу на інші комплекси та економіку країни в цілому.

Тому, враховуючи, що без збільшення обсягів будівництва неможливо забезпечити динамічний розвиток національної економіки, Україні необхідно впровадити комплекс заходів, які сприятимуть підвищенню ефективності діяльності вітчизняної будівельної галузі. Серед таких заходів слід виділити:

– проведення інвентаризації всіх об'єктів недобудованого нерухомого майна та виділення з державного бюджету коштів для добудови будівель з високим ступенем готовності, а також звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств робіт пов'язаних з введенням в експлуатацію таких об'єктів;

– надання всім бажаючим здійснювати індивідуальне житлове будівництво безоплатно земельних ділянок та безвідсоткових кредитів терміном на 15-25 років. Відсотки за таким кредитами пови-

нні погашатися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

Висновки та пропозиції. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що будівельний комплекс України є тією галуззю, від успішної діяльності якої залежить ефективність функціонування національної економіки в цілому, оскільки для роботи будівельників потрібна продукція суміжних галузей. Отже, збільшення виробництва будівельної продукції дозволяє створювати нові робочі місця на багатьох суміжних підприємствах.

Однак сучасні несприятливі умови для залучення інвестицій в будівельну галузь та неможливість через високі відсоткові ставки отримати будівельниками кредитних ресурсів для добудови незавершених об'єктів закладають несприятливі умови для розвитку галузі та національної економіки в майбутньому. Тому для стимулювання роботи будівельників необхідно звільнити від оподаткування всі роботи, пов'язані з добудовою незавершених об'єктів, та надати земельні ділянки і пільгові кредити всім бажаючим займатися індивідуальним будівництвом.

Список літератури:

1. Геєць В. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи / В. Геєць // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 5-23.
2. Геєць В. М. Проблемність структурних трансформацій економіки країн з ринками, що розвиваються / В. Геєць // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 1. – С. 54-69.
3. Мартиросов В. Г. По пути к возрождению. Как преодолеть кризис в России / В. Г. Мартиросов // Экономическое возрождение России. – 2009. – № 2(20). – С. 17-21.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей / Дж. М. Кейнс. – К. : АУБ, 1999. – 189 с.

Борейко В. И.

Международный экономико-гуманитарный университет имени академика Степана Демьянчука

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

Резюме

В статье исследована динамика развития строительной отрасли страны в последнее десятилетие, установлено ее влияние на функционирование национальной экономики в целом, проведена оценка перспектив строительной отрасли в ближайшие годы и предложены пути для стимулирования динамичного развития строительства в стране в будущем.

Ключевые слова: строительство, строительная отрасль, национальная экономика, экономические стимулы, перспективы развития.

Boreiko V. I.

International University of Economics and Humanities named after academician Stepan Demianchuk

PROSPECTS THE DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION INDUSTRY OF UKRAINE

Summary

In this article the dynamics of the development of the construction industry in the country in the past decade is investigated, its impact on the functioning of the national economy in general is determined, the estimation of prospects for the construction industry in the coming years is realized and the ways for stimulation the dynamic development of construction in the country in the future are proposed.

Key words: construction, construction industry, national economy, economic incentives, development prospects.